

bifus statuae *bic* statuam *faciens*, Deus autem non est universalis causa in prædicando, sed in essendo (1).

ARTICULUS III

Qualenam sit decretum applicans omnipotentiam divinam ad concurrentium.

303. Doctrina in præcedenti articulo explanata gravissimam patitur difficultatem, potissimum in agentibus liberis. Si enim causa prima conjungitur cum voluntate ad operandum in virtute illius decreti, omnipotentiam divinam applicantis, aderit ab æterno decretum antecedens ipsam determinationem voluntatis, efficax atque infrustrabile, operandi cum eadem voluntate hanc vel illam actionem in hac vel illa temporis differentia. Est quidem illud decretum antecedens seu præveniens determinationem voluntatis, quia præcise, ut nos ipsi docuimus, est unum de prærequisitis constituentibus actum primum proxime completum causæ liberæ: nulla quippe determinatio libera potest esse sine concursu Dei cooperantis, nullus vero concursus datur in tempore, quin ab æterno præparetur per decretum voluntatis divinæ. Est etiam idem decretum efficax, quia Deus ad extra, sive solus sive cum causis secundis, non operatur nisi voluntate efficaci, quæ nempe effectum habet eo modo, quo decretum est, quin ullo impedimento cohibeatur, aut retardetur. Supposito ergo illo Dei decreto, voluntas creata non potest non operari eo modo ac tempore, quo definitum ab æterno est. Atqui quidquid voluntatem antecedenter ad actum suum indeclinabiliter adstringit ad agendum, vel ad sic et non aliter agendum, nullam re vera relinquit ei libertatem. Ergo etiam nostra sententia tandem incidit in eandem difficultatem, quam urgebamus contra physicas præmotiones. Quid enim interest, sive sit intrinsecum sive sit extrinsecum

(1) Conimbricens., loc. cit. art. 3 fin.

illud, quod voluntatem ad unam partem trahit, si eodem modo spoliat illam sua indifferentia ad plura? (1).

Et confirmatur difficultas ex parte actuum malorum. Nam, admissio decreto æterno præbendi concursum, voluntas efficaciter applicatur ad male operandum, ita ut in sensu composito illius decreti repugnet ipsam bene operari, fere sicut arguebamus contra prædeterminationem ad malum. Eo vel magis, quod determinatio in hanc numero malitiam Deo sit adscribenda secundum superius dicta.

Dici potest cum quibusdam (2) ad nodum hunc solvendum, «Deum licet agentibus naturalibus et liberis definitum concursum tribuat per suam voluntatem, tamen diverso modo tribuere; nam agentibus necessariis vult dare concursum, quo necessario agant, liberis quo libere agant: et ita non solum vult Deus actionem, sed etiam modum actionis, et quia ad utrumque est efficax divina voluntas, ideo utrumque simul præstat. Et propterea de divina providentia dicitur, quod *attingit a fine usque ad finem fortiter, et disponit omnia suaviter* (3). Quæ responsio habet fundamentum in S. Thoma (4)... ubi docet ad efficaciam divinæ voluntatis pertinere, ut quod vult, fiat, et eo modo, quo vult. Quæ doctrina ita generatim sumpta certissima est; tamen etiam est certum, cum vult Deus aliquid fieri certo quodam modo, pertinere ad sapientiam et efficaciam ejus applicare causas accomodatatas ad illum modum operandi... Hoc ergo est, quod in præsentibus inquirimus, quomodo cum Deus velit causam secundam libere et cum indifferentia agere, possit illi concursum suum definire, quin in hoc involvatur repugnantia. Unde non satis est dicere ad efficacitatem et suavitatem divinæ providentiæ spectare illa duo conjungere; sed vel explicare oportet, quomodo in illis non sit repugnantia, quod per eam responsonem non fit, vel quærendus est alius modus, quo efficaciter et suaviter possit Deus movere creaturam, ut faciat, et libere faciat» (5).

(1) Vide Suarez, *Metaphys. disp.* 22, sect. 4, num. 10.

(2) Apud Suarez, loc. cit. num. 13.

(3) *Sapient. cap.* 8, vers. 1.

(4) 1 p. quest. 19, artic. 8, ad 2.um et aliis locis.

(5) Suarez, *Metaphys. disp.* 22, sect. 4, num. 93.

Propositam controversiam prius enodare conabimur respectu actionum liberarum generatim, et postea de actionibus peccaminosis. Sit itaque

304. PROPOSITIO 1.^a Etsi decretum, quo Deus applicat omnipotentiam suam ad concurrendum cum causis necessariis absolutum sit et metaphysice connexum cum certa ac determinata actione et effectu; decretum applicans omnipotentiam ad concurrendum cum causis liberis nequit tale esse, quod ex natura et vi sua infallibiliter conjugatur cum uno solo extremo, nec possit conjugari cum alio (1).

Licet decretum applicans omnipotentiam ad concurrendum cum causis necessariis sit absolutum et metaphysice connexum cum effectu; decretum tamen ad concurrendum cum causis liberis tale esse nequit, quod solum cum uno extremo conjugari valeant

Prob. 1.º Ratio utriusque partis est, quia Deus in concurrente se accommodat naturis causarum secundarum. Atqui hæc est natura causarum necessariarum, ut sint ad unum determinatæ sive quoad speciem sive quoad exercitium, cum nequeant agere nisi certam speciem operationis nec operationem cohibere, ubicumque adsint omnia prærequisita; e converso causæ liberæ, nec quoad speciem nec quoad exercitium actionis determinatæ sint. Ergo decretum, quo Deus applicat virtutem suam ad concurrendum cum causis necessariis absolutum est talisque indolis, ut ex natura sua necessario atque infallibiliter inferat certam ac determinatam actionem; secus vero decretum concurrendi cum causis liberis.

Prob. 2.º Speciatim pro causis liberis, nam de necessariis nulla est difficultas. Decretum concurrendi, ut supra notabimus, est unum de prærequisitis constituentibus potentiam liberam in actu primo completo. Ergo talis est indolis, ut, eo stante, adhuc integrum sit voluntati agere vel non agere, et hoc vel illud agere; habet enim libertatem quoad exercitium et quoad specificationem. Atqui decretum concurrendi absolutum ex et natura sua infallibiliter connexum cum determinata actione, nec compossibile cum omissione illius actionis vel cum positione alterius, evertit penitus illam indifferentiam et potestatem agendi vel non agendi, et agendi hoc vel illud, ut patet ex terminis. Ergo...

(1) Vide Suarez, *Metaphys.* disp. 22, sect. 4, num. 14 seq.; opusc. *de concurs.* lib. 1. c. 14, seqq.; Rhodes, op. cit. lib. 2, disput. 2, quest. 4, sect. 2, paragr. 4, 5; Lossada, *Physic.* tractat. 2, disp. 8, cap. 3.

305. PROPOSITIO 2.^a Decretum divinum applicans omnipotentiam ad concurrendum cum causis liberis efficax quidem est, sed indifferens, nec simpliciter antecedens nec omnino absolutum, sed virtualiter et æquivalenter conditionatum: quare nullatenus libertatem lædit.

Prima pars: *Decretum divinum... est efficax*, non quidem quatenus ex sua natura infallibiliter connexum est cum determinato effectu, sed quatenus illud revera obtinebit. Nam vi hujus decreti omnipotentia divina determinata manet et applicata ad agendum cum creatura, ac porro aget. Ergo decretum istud non est inefficax, quale est, v. g. volitio, quam Deus habet salvandi etiam eos, qui culpa sua in æternum damnabuntur; nec est mera velleitas aut simplex complacentia, sed seria voluntas et vere efficax, quæ finem suum assequetur.

Secunda pars: *Est indifferens*; et quidem tum quoad exercitium, tum quoad specificationem actus a potentia libera ponendi. Non quidem in eo sensu, ut Deus alterutrum sub disjunctione decernat, concurrere aut etiam non concurrere, vel ad hanc speciem aut aliam indiscriminatim concurrere; nam decernit determinate concurrere ad hanc speciem actus, quem ab æterno prævidit voluntatem facturam esse, si concursus illi præpararetur. Sed quia, non obstante illo decreto, adhuc voluntas intrinsece indifferens remanet ad operandum vel non operandum, et hoc vel illud operandum. Sicut cum actu elicit voluntas determinate actum amoris, in ipso actu secundo retinet suam libertatem et indifferentiam in operando, nam ita de facto operatur, ut non adstringatur ad operandum, sed possit etiam cessare, cum libuerit, ab actu amoris, et possit etiam elicere actum odii, etc.

Ratio autem est ea, quam indicavimus in præcedenti propositione. Nam oportet sub divino illo decreto intactam remanere libertatem voluntatis, sive quoad exercitium, sive quoad specificationem. Atqui non remanere potest voluntatis libertas, nisi indoles ac tendentia illius decreti talis sit, ut licet de facto conjugatur cum certo aliquo extremo, ex vi tamen et natura sua debeat esse compossibile cum utrobet extremo libertatis, nec repugnet intrinsece, eo stante, nullam sequi

Decretum divinum efficax quidem est,

sed indifferens,

operationem voluntatis, aut sequi loco illius alteram speciem actus. Ergo...

quod dicitur
etiam attempe-
rativum, relinqui-
vam vel commis-
sivum;

Et confirmatur, quia secus decretum illud destrueret illud ipsum, quod constituere debet. Nam debet constituere actum primum proxime completum potentiae liberæ, ac proinde expedite ad agendum vel non agendum, et ad agendum hoc vel illud. Si ergo decretum illud natura sua solum est compossibile cum actu, eoque certæ speciei, relinquit potentiam proxime impeditam ad non agendum, aut ad aliud agendum. Et ideo a quibusdam vocatur hujusmodi decretum etiam *attemperativum*, *relicivum* aut *commissivum*, «quia se attemperat naturæ et indoli voluntatis creatæ, redditque omnipotentiam indifferenter applicatam ad quodvis extremum libertatis, et voluntatis creatæ arbitrio *relinquit*, seu *committit* determinationem externi concursus omnipotentiae ad alterum pro altero» (1).

Itaque, si salvam velimus libertatem, dicendum est, sic Deum decernere influxum suum ad actionem certæ speciei, ut, quantum est de se, offerat etiam illum ad quamcumque aliam speciem; et sic decernere cooperari nunc, ut paratus sit ad cooperandum in quocumque alio tempore, nec nunc etiam necessario actio sequatur (2).

nec est simpliciter antecedens

Tertia pars: *Non est simpliciter antecedens*, probatur. Non est simpliciter antecedens illud decretum, quod supponit certissimam ac distinctissimam prævisionem eorum, quæ voluntas operatura erit, si decernatur concursus. Atqui tale est divinum decretum applicans omnipotentiam ad concurrentem cum causis liberis.

Etenim secundum nostram sententiam prius nostro modo concipiendi videt Deus distinctissime, quid singulæ causæ liberæ operarentur in singulis instantibus, si ipsis offerrentur, ac decernerentur consentanea juvamina sua ad varias species actionum, quarum ex natura sua sunt capaces. Videt nempe Deus, Antonium in instanti A, si ipse decerneret illum

(1) Lessada, *Physic.* tract. 2, disp. 8, cap. 3, num. 15.

(2) Vide hæc fuse ac copiose apud Suarez, *Metaphys.* disp. 22, sect. 4, num. 14, seqq., et num. 21, seqq.; item Ruiz de Montoya, *de Scientia Dei*, disp. 25, sect. 10, 11.

juvare, facturum esse actum amoris, non vero alium, et in instanti B electurum esse scriptionem, loquelam, ambulationem, dormitionem; ideoque nisi ipse pro instanti A decerneret concursum ad amandum, Antonium actu amoris cariturum esse solum, quia deest sibi ex parte Dei consonum auxilium, licet parara sint cætera omnia, et idem dicendum esse de instanti B pro electione scriptionis, loquelæ, deambulationis, dormitionis. Quia ergo vult Deus se accommodare ad exigentiam et indigentiam causæ secundæ, videns pro instanti A esse rationem objectivam decernendi pro Antonio concursum ad actum amoris, et pro instanti B concursum ad electionem scriptionis, etc.; decernit ab æterno applicare omnipotentiam suam ad concursum præstandum Antonio in instanti A ad amorem, in instanti B ad electionem scriptionis, etc. Ergo decretum hujusmodi nequit dici simpliciter antecedens, licet ab æterno existat pro actu futuro in tempore; quandoquidem sequitur conditionatam prævisionem eorum ipsorum actuum, qui ponentur a causa libera cum divino concursu.

Quarta pars: *Non est omnino absolutam, sed virtualiter, et æquivalenter conditionatum*; non quod categoricum non sit, vel sit pure ac formaliter conditionatum, quasi nondum efficaciter determinaret, et applicaret omnipotentiam ad agendum, sicut propositiones pure conditionatas dicimus nihil *ponere in esse*; jam enim diximus decretum istud esse efficax, ideoque categorice aliquid decerneret, necesse est. Dicitur ergo virtualiter conditionatum, quia subaudit implicite conditionem aliquam, quæ implenda est, ac certissime implebitur a causa libera; et sic in ordine ad efficiendam operationem creaturæ se habet, ac si conditionate tenderet. Supponit nempe, scientia media prælucente, creaturam operaturam esse in eo momento, pro quo decernitur influxus divinæ omnipotentiae, nec cessaturam esse ab operatione, quædiu influxus ille durabit. Unde nostro modo intelligendi hæc videtur esse tendentia illius decreti: *Volo concurrere in instanti A, ita tamen ut non vellem concurrere, si creatura nollet tunc operari*. Item: *Decerno talem concursum, ita tamen, ut nollem illum, si creatura non vellet talem speciem operationis elicere*. Et in hoc solo sensu quidam dicere solent Deum

nec omnino
absolutam, sed
virtualiter,
illative et
æquivalenter
conditionatum,

Quo sensu
dicitur solent,
Deum quodam-
modo expectare

influxum creatæ voluntatis: velle influere in actum, quasi expectando influxum creatæ voluntatis (1).

Quinta pars: *Libertatem non ledit*, patet ex precedentibus. Non enim ex alio capite noceret libertati decretum æternum concurrendi, nisi quia simpliciter antecedens foret, atque absolutum et independens ab omni conditione, et sic ad unum extremum determinatum, ut natura sua impossibile sit cum alio extremo. Atqui ostendimus illud non esse tale... Ergo quantum capere tam arduam veritatem imbecillitati nostræ datum est, sententia hæc ita concursum divinum explanat, ut nullatenus libertatem pessumdet.

In hoc ergo differt decretum divinum concurrendi cum causis necessariis a decreto concurrendi cum liberis, quod illud sit absolutum et ad unum immutabiliter determinatur.

Cæterum doctrina hæc videtur plane contineri in illo celeberrimo loco *Ecclesiastici* (2): *Deus ab initio constituit hominem in manu consilii sui. Adjecit mandata et præcepta sua. Apposui tibi ingnem et quam: ad quod volueris, porrigere manum tuam. Ante hominem vita et mors, bonum et malum: quod placuerit dabitur ei.* Homo certe non est ita constitutus in manu consilii sui, ut possit porrigere manum ad quod voluerit, sive ad ignem sive ad aquam; et amplecti vitam et mortem bonum est malum, prout placuerit, nisi præsupponatur preparatus concursus per decretum applicans omnipotentiam ad cooperandum ei. Quomodo autem, stante hoc decreto, adhuc vere ac sine irrisione dici ei possit, quod sit in manu consilii sui constitutus, ut eligat quod voluerit; intelligi nequit, si decretum illud absolute et ex natura sua infallibiliter connexum sit cum uno tantum eorum extremorum, quæ eligenda proponuntur (3).

Idemque omnino videtur S. Hieronymus expressisse, cum scripsit: *Deus omnipotentiam suam nostro arbitrio dereliquit, ut juste voluntas præmium consequatur* (4).

(1) Suarez, opusc. de concursu, lib. 1, cap. 14, num. 5; et *Lusius Metaphys.* disp. 22, sect. 4, num. 20.

(2) Cap. 15, vers. 14, 18.

(3) Cfr. S. Thom., de potent., quæst. 3, art. 7, ad 12.um

(4) In cap. 49 *Isaie*.

Idem quoque sequitur ex doctrina S. Thomæ non solum in illis locis, in quibus asserit Deum causas liberas solummodo determinare ad beatitudinem et bonum in genere, determinationes autem actionum et bonorum particularium, ad quæ tenderent, iisdem dereliquisse; sed quia perpetuo docet actus liberos cognosci non posse certo in causis suis: ideoque ut infallibilem eorum cognitionem Deo asserat, semper recurrit ad præsentiam eorum in æternitate divina, unde fit, ut a Deo cognosci ab æterno possint in se ipsis, prout jam erunt in tempore. Atqui si S. Thomas existimasset decretum divinum concurrendi cum creaturis esse absolutum et natura sua infallibiliter connexum cum uno extremo determinato, non ita locutus fuisset; nam decretum absolutum et natura sua infallibiliter connexum cum aliquo actu, profecto est medium metaphysice infallibile cognoscendi illum, et ob hanc causam Prædeterminantes docent Deum futura libera videre in suis decretis. Ergo.

306. PROPOSITIO 3^a Hinc intelligitur, quomodo causa secunda libera se ipsam determinare dicatur, non vero a causa prima determinari; non quod creata voluntas quidpiam sola efficiat, vel efficere possit sine divina cooperatione, sed quia eadem actio ita procedit a Deo et voluntate, ut in hujus dominio atque arbitrio relicta sit.

Prima pars: *Cum causa secunda dicitur se ipsam determinare, id non ita debet intelligi, ut faciat aliquid sine concursu causæ primæ.* Repugnat enim metaphysice causam secundam agere sine influxu Dei. Atqui determinatio est ipsa volitio seu actus voluntatis liberæ. Ergo cum soli voluntati creatæ tribuitur determinatio sui actus, sive quoad speciem sive quoad exercitium, sensus propositionis non est, quod adsit ulla actio vel particula illius, quæ non sit a Deo concurrente, sed alius, qui exponitur in altera parte propositionis. Itaque

Probatur secunda pars: *Ideo voluntas se ipsam determinari dicitur, quia actio, ab ipsa procedens simul atque a Deo, in illius solius potestate ac dominio hic et nunc constituta manet.* Nam cum duo agentia in unam communem operationem et effectum cooperantur, illud solum dicitur determinare, quod ita

Cum causa secunda dicitur se ipsam determinare, id non ita debet intelligi, ut faciat aliquid sine concursu causæ primæ;

sed ut actio a causa errata simul et a Deo procedens, in illius solius potestate ac dominio

constituta sit.

inluit, ut prius natura, quam influat, habeat potestatem expeditam omittendi actionem, vel aliam alterius speciei elicendi. Atqui sola voluntas hoc modo influit, Deus vero, supposito prævio decreto se attemperandi conditioni et arbitrio illius, alligatus quodammodo est ad agendum, quando et quomodo illi placuerit. Hæc enim est infinita bonitas et dignatio causæ primæ, quod quamvis potuisset ipsa imponere quaslibet operationes creaturæ suæ; nihilominus, ut jura voluntatis humanæ conservaret, voluit e converso ad eas duntaxat actiones cooperari, ad quas humana voluntas influeret, et non ad alias, et quando illa vellet, et non antea nec postea.

Ad rem Eximius Doctor: Determinatio quoad efficientiam utrique causæ, primæ et secundæ, potest attribui, et neutri sine alia..., quia neque causa secunda potest quidquam agere sine influxu primæ, neque causa prima in tali modo agendi, qui sit liber causæ secundæ, potest efficere determinationem ejus sine illa. At vero quodam speciali modo attribuitur hæc determinatio causæ secundæ ejusque libertati tanquam proximæ radici illius, quia ex illius libertate dependet determinatio. Deus enim in illo instante, in quo influit ut causa prima, prius natura intelligitur habere quamdam determinationem a sua voluntate ortam, qua expositus est ad concurrentium in hunc vel illum actum...: et solum est indifferens universali quadam et absoluta indifferentia; determinatur tamen quasi sub conditione ad cooperandum creaturæ, ita ut si hæc adjungatur, necessario ipse influat: quæ, licet in illo non sit nisi necessitas immutabilitatis et ex suppositione suæ liberæ voluntatis, tamen, illa supposita et adjuncta cooperatione causæ secundæ, procedit actio a Deo tanquam a causa determinata non minus, quam si ex necessitate naturæ esset determinatus ad sic concurrentium. Et si causa secunda non influit, eadem necessitate nec Deus influit; et ideo determinatio actionis non potest illi specialiter attribui. At vero proxima seu creata voluntas in signo priori naturæ est omnino indeterminata, et nullam habet necessitatem influendi, neque simpliciter, neque ex suppositione alterius actus sui ipsius, sed ex sola sua indifferentia libertatis actum inchoat, quando et qualem vult. Et ideo in eam tanquam in radicem proximam hæc determinatio revocatur, quamvis eam non efficiat sine

concurso primæ causæ, nec simpliciter neque in aliquo signo naturæ, vel etiam rationis, ut sæpe dictum est» (1). Paucis, Deus efficit quidem determinationem, sed non determinat, voluntas vero et efficit determinationem, et determinat.

Dices: efficere in voluntate determinationem est determinare. Ergo si Deus efficit determinationem, determinat, sicut qui efficit dealbationem parietis, dealbat parietem.

Respondeo, dist. antecedens. Qui efficit determinationem utcumque, determinat, neg.: qui eam efficit ita, ut in signo priori ad usum libertatis in manu sua habeat operari, nec a se ipso nec ab ullo alio impediatur, con. Exemplum vero dealbantis non urget, quia denominatio dealbantis absoluta est, nec importat respectum ad modum aliquem peculiarem efficiendi actionem dealbationis. Neque vero id aut paradoxum aut chimericum tibi videatur. Nam etiam Deus efficit tuam sensationem, vel intellectionem, ve amorem, nec tamen dici potest per illum actum sentire, aut intelligere, aut amare. Deus efficit operationem tuam meritoriam, et tamen nequit mereri; efficit deambulationem tuam, et non deambulat. Cur ita? Quia videlicet denominationes sentiendi, intelligendi, merendi, deambulandi, non solum important causalitatem et efficientiam sensationis, intellectionis, etc., sed præterea certum aliquem modum efficientiæ adsignificant; neque enim sentit, vel intelligit, nisi qui sensationem vel intellectionem, quam efficit, in se recipit, ita ut eo actu notitiam alicujus objecti assequatur. Ita ergo determinare dicitur non ille, qui quomodolibet efficit actionem determinandi, sed qui efficit illam cum potestate hic et nunc omittendi illam. Et quia Deus ex sua benignitate vult, ut in manu nostra sit actio, et supposito decreto attemperandi se nostræ naturæ, determinatus est ad agendum, quando et quod nos eligimus, omnipotentiam suam nostro arbitrio derelinquens, ut verbis utar relatis ex S. Hieronymo, non ipse determinat, sed determinationem actus nobis committit.

Dices forte, indecens videri, quod Deus concurrat per modum agentis naturalis ac necessarii expositi ad operandum

(1) Suarez, opusc. de concurs. lib. 1, cap. 15, numero 6. Cfr. ibid. num. 8.

juxta causæ secundæ exigentiam.—Sed si bene res consideretur, nulla est in hoc repugnantia, nam tota illa ratio operandi quasi ex necessitate et secundum exigentias creaturarum oritur ex decreto divino. Sicut enim Deus, semel decreta creatione mundi in tali tempore, postea sine novo actu voluntatis ex quadam necessitate illum tum produxit; ita etiam, supposito decreto suum concursum offerendi secundum naturas et exigentias causarum secundarum, exhibet influxum in actiones humanæ voluntatis (1).

SOLVUNTUR DIFFICULTATES.

307. Objic. 1.º Si decretum divinum est tale, quale nos descripsimus, indifferens nempe et non absolutum, Deus applicat omnipotentiam suam ad concurrendum modo duntaxat generali et confuso, nempe ad efficiendum id, quod creata voluntas elegerit: itemque cæcæ et quasi tendens in incertum, et ignorans, saltem in illo signo, in quo concursus decernitur, quid exinde securum sit; licet enim Deus propter æternitatem suam, cui omnia præsentia sunt, videat, quid eventurum sit ex suo concursu cum voluntate creata, tamen prius est concurrere, ac decernere concursum, quam videre id, quod posito concursu fiet. Atqui hæc magnam important imperfectionem, enti summe perfecto indignam. Ergo... (2).

Respondeo, *neg.* Major. quoad utramque partem. «Negamus enim Deum confuso aliquo modo aut imperfecto concursum suum offerre voluntati creatæ, eo quod non ad unum tantum actum, sed indifferenter ad plures illum offerat. Deus enim distinctissime prævidens omnes hos actus in specie et in individuo, quos hæc voluntas humana in hoc momento cum hoc objecto aliisque circumstantiis efficere potest, distincte ac definite vult ad hunc et illum, et sic de cæteris, præbere concursum seu offerre quantum in ipso est; atque ita facile tollitur omnis confusio. Tamen

(1) Cfr. Suarez, *de concurs.* lib. 1, c. 15, num. 8.

(2) Vide apud Suarez, *Metaphys.* disp. 22, sect. 4, num. 27. Secundo et Tertio; opus. *de concurs.* lib. 1, cap. 14, num. 1, *Primo, Secundo.*

quia Deus etiam prævidet, quem actum illa voluntas effectu-
ra sit, si his omnibus conditionibus seu circumstantiis concurrentibus Deus ipse suum concursum offerat, ideo Deus determinate ac definite etiam vult cum illa concurrere ad talem actum in particulari et in individuo; ita tamen ut ex vi hujus actus voluntatis suæ non prædeterminet voluntatem ad talem actum, nec illum absolute velit, sed cum dependentia ejusdem actus a proxima causa seu voluntate creata, et includendo in se implicitam conditionem, *si ipsa consentire voluerit*. Rursus quamvis Deus præsciatur eadem scientia conditionali. hanc voluntatem creatam sic expeditam ad agendum, non effecturam alios actus, præter illum unum, quem Deus, ut diximus, præcognoscit, etiamsi alios efficere posset; nihilominus Deus simili actu voluntatis suæ offert illi sufficientem concursum ad alios actus. Quia, non obstante illa præscientia, ita providet Deus causis secundis et liberis, ut revera possint suos effectus producere, nec per Deum stet, quominus illos efficiant. Sic enim etiam in ordine gratiæ confert sufficientia auxilia his, quos scit non esse illis bene usuros. Alioquin si Deus propter illam præscientiam suam suum auxilium ad concursum denegaret, aut, quod idem est, illum non offerret; hoc ipso tolleretur potentiam proximam, atque adeo libertatem ad alia, et consequenter non posset imputari homini, si id faceret...» (1).

Atque ita expedita est non solum prima, sed etiam secunda difficultas, contenta in propositione majori. «Non enim ignoranti aut cæco modo Deus influit cum voluntate, sed clarissimis oculis prævidens, quid ipsa factura sit, et volens, ad illud efficiendum potentiam suam et voluntatem applicat. Unde etiam in æternitate non prius concurrat Deus, seu potius non prius applicat suam potentiam ad concurrendum, quam prævideat, quid ex illo concursu et applicatione in tempore eventurum sit, quia totum hoc præsupponitur innotescere ipsi per dictam scientiam conditionatam. Quod si sermo sit de præscientia absoluta futurorum eventuum, quæ appellari solet scientia visionis, sic nullum est inconveniens hanc præscientiam, secundum rationis ordinem,

(1) Suarez, opus. *de concursus.* lib. 1, cap. 15, num. 3.

sequi voluntatem, non antecedere: immo id docent omnes Theologi, et illi etiam, cum quibus nunc disputamus» (1).

Atque hinc etiam solutum manet id, quod objicere contra nostram doctrinam solent dicentes, Deum, secundum illam, non habere perfectam providentiam in particulari de actibus liberis, «quandoquidem non disposuit de his in particulari, ut sint, sed solum in confuso, relinquens determinationem in particulari causæ secundæ» (2).—Nam «de omnibus... in particulari providet Deus, sed non de omnibus eodem modo. Unde de actibus bonis, qui futuri sunt, simpliciter et absolute disponit, ut sint; de malis autem, quamvis etiam in particulari disponat, non tamen simpliciter, ut sint, sed ut esse permittantur», quemadmodum in proximo articulo declarabitur, «et de illis, quatenus jam futuri prævidentur, disponit Deus, quomodo vel curentur, vel puniantur. Sic ergo habet Deus de omnibus et singulis perfectam providentiam, unicuique tamen accommodatam...» (3).

Objic. 2.º Si decretum divinum sit indifferens, posita voluntate Dei concurrendi cum voluntate creata ad actum ejus, adhuc accidere poterit, ut actus non sequatur, etiamsi ex parte voluntatis sit virtus sufficiens et omnia alia requisita: itemque Deus ac divina voluntas eodem modo se habebunt respectu hominis, cum quo non concurrat, ac respectu illius, cum quo concurrat. Atqui duo hæc absurda videntur esse: primum quidem, quia sic frustaretur voluntas Dei; alterum vero, quia in homine, cum quo de facto concurrat, aliquid facit, quod in alio non facit. Ergo... (4).

Respondeo, *dist.* Major quoad 1.^{am} partem: si spectetur natura talis decreti in se, *conc.*; si spectetur, quatenus subest scientiæ mediæ, per quam cognoscitur certissime actum voluntatis eventurum esse, *nego* (5).

Quoad 2.^{am} partem, *nego* assertum. «Nam in eum hominem, qui actu operatur, Deus etiam actu influit; non vero in

(1) Suarez, *ibid.* num. 4.

(2) Apud Suarez, *Metaphys.* disp. 22, sect. 4, num. 27, *Quarto*.

(3) Suarez, *Metaphys.* disp. 22, sect. 4, num. 33.

(4) Apud Suarez, *Metaphys.* disp. 22, sect. 4, num. 27, *Septimo*.

(5) *Cfr.* Suarez, *loc. cit.* num. 36.

eum, qui non operatur. Et ita non æque se habet Deus ad utrumque quoad actionem externam respectu ipsius Dei. Si autem esset sermo de sola voluntate Dei ad intra, qua offert concursus; fieri potest, ut illa ex parte sua sit æqualis, et quod in uno habeat effectum et non in alio, ex libertate eorum; quod nullum est inconveniens, quia in ipsa voluntate Dei inclusa fuit illa conditio, ut explicatum est. An vero in alia voluntate electiva aut præfinitiva vel in aliquo auxilio ab ea manante sit semper inæqualitas, non est nostrum disputare» (1), sed id ad Theologiam dogmaticam spectat.

Objic. 3.º Necessè non est decretum illud ponere, prout a nobis explicatum est, indifferens et implicite conditionatum. Nam, supposita præscientia actus, quem voluntas in quacumque occasione ac circumstantiis et circa quodlibet objectum elicit, «potest Deus absoluta voluntate velle dare concursus ad illum solum actum, quem prævidet operaturam; neque oportet, ut ad alios actus, quos certo scit nunquam futuros, concursus offerat. Et eadem ratione necessè non est, ut aliquam conditionem tacite vel expresse apponat illi voluntati, quandoquidem jam prævidet conditionem illam, quæ ibi intervenire posset, futuram esse, nimirum quod voluntas creata cooperetur. Et ob eandem causam per hunc modum concursus non tollitur indifferentia libertatis, quia et illa voluntas Dei ponitur cum aliquo respectu ad futuram cooperationem voluntatis, et Deus paratus esset ad dandum alium concursus, si voluntas aliud esset operatura» (2).

Respondeo, *nego* assertum quoad omnes suas partes. «Nam cum Deus præscit, quid voluntas creata factura sit, si cum talibus circumstantiis applicetur, inter alias condiciones ponenda hæc est, scilicet, si Deus offerat sufficientem concursus, quia sine eo nihil potest operari. Hic autem sufficiens concursus, ut in hac conditionali inclusus, talis esse debet, ut sit indifferens tum ad exercitium, tum ad speciem actus. Et ideo non debet esse absolute definitus ad unum tantum actum et exercitium ejus. Quamvis ergo Deus prævideat,

(1) Suarez, *ibid.*, num. 37.

(2) Apud Suarez, *Metaphys.* disp. 22, sect. 4, num. 28 *Octavo*.

quid voluntas operatura sit hic et nunc, ei ipse præbeat concursum, necesse est, ut eo modo præbeat, quem natura ipsius voluntatis postulat, quique in prædicta hypothese intelligebatur irclusus. Quia si Deus mutaret concursum, jam non eodem modo sequeretur effectus. Igitur voluntas illa, qua Deus offert concursum, ex se manet semper conditionata in virtute, quamvis ex præsentia æquivalet absolute, quia prævidet Deum habituram effectum, concurrente simul altera voluntate.

«Et eadem ratione, non obstante illa præsentia, Deus, quantum est ex se, offert concursum ad alios actus, quamvis illos non sit effectura voluntas creata, ut simpliciter possit illos efficere, nec per Deum stet, quominus illos efficiat. Sicut etiam Deus vult dare auxilia sufficientia iis, quos præscit non bene usuros talibus auxiliis, ut simpliciter possint ita operari, quia alias non posset eis de facto imputari, quod non operarentur, si ob solam dictam præsentiam talibus auxiliis privarentur. Immo hoc ipso supponitur in illo argumento, cum in eo dicitur Deum esse paratum ad concurrendum ad alios actus, si voluntas creata eos esset factura; nam Deus non est sic paratus nisi per suam voluntatem et liberam determinationem, non quam in eo eventu esset habiturus (quis enim de illa iudicare potest?), sed quam nunc jam habet. Offert ergo Deus causis liberis suum concursum sufficienter, non solum ad eos actus, quos faciunt seu facturæ sunt, sed etiam ad eos, quos facere possent, si vellent» (1).

Objic. 4.º Ex decreto indifferenter applicativo, quod nos statuimus, sequitur: 1.º quod «Deus subjicit, ac donat nobis suam omnipotentiam, ut ea utamur, sicut aliquis donat alteri librum aut villam», quæ est propositio damnata ab Innocentio XI. Et ratio est, quia per decretum indifferens relinquit nobis determinationem sui concursus, dat nobis potestatem utendi pro libitu virtute divina, sive ad bonum sive ad malum, ac proinde illam nobis subjicit, sicut ille subjicit alteri manum, qui ei tradit illam, ut per eamdem litteras, quas voluerit, efformet. 2.º Quod Deus concurrat

(1) Suarez, *Metaphys. disp.* 22, sect. 4. n. 38, 39.

in actiones voluntatis create tanquam causa subordinata minusque principalis; talis enim est, quæ non nisi ad nutum alterius et ex determinatione illius operatur. 3.º Quod nequeat Deo laudi verti, quod bene operetur, sicut nec vituperio vertitur, si ad peccatum concurrat, siquidem et ad bonum et ad malum concurrat ex determinatione creature. 4.º Quod Deus abdicet se dominio sui concursus et actuum nostrorum, illudque transferat ad nos, se constituens in quadam necessitate operandi, quidquid nobis libuerit. 5.º Quod expectet determinationem voluntatis nostræ, ut concurrat, nec concurrat nisi sub conditione, quod illa se determinet. 6.º Quod omnipotentia divina aliquid exsequatur citra imperium divine voluntatis, decretum enim indifferens rationem imperii non habet. Atqui *divina potentia*, docente Angelico, *importat rationem principii exsequentis id, quod voluntas imperat* (1). 7.º Denique quod divina omnipotentia sit virtus exsequens voluntatem creatam.

Respondeo per partes, negando sequelas omnes.

Ad 1.^{am} sequelam. Propositio illa damnata nihil habet commune cum nostra doctrina. Nam *usus rei alicujus importat applicationem rei illius ad aliquam operationem: unde et operatio, ad quam applicamus rem aliquam, dicitur usus ejus, sicut equitatio est usus equi et perculere est usus baculi* (2), ut scribit S. Thomas. Jam vero in nostra sententia non sumus nos, sed Deus ipse, qui æterno suo decreto applicat omnipotentiam suam ad operandum nobiscum. Ergo certissime non donat nobis Deus omnipotentem suam virtutem, ut ea utamur. Sed neque eandem nobis subjicit, quia subjectio importat dependentiam ab alio. Virtus autem aliqua in tantum dependet ab alio, in quantum vel ab illo datur, vel non nisi ejus imperio aut impulsu applicatur ad operandum, vel natura sua destinata est, ut sit alterius instrumentum, vel alio indiget tanquam complemento ad operandum. Atqui nihil hujusmodi contingit in divina omnipotentia, etiamsi ad concurrendum applicetur decreto indifferenti, ut patet per se, satisque intelligitur ex dictis.

(1) 1. p. quest. 25, art. 1, ad 4.^{am}

(2) S. Thomas, 2.^æ quest. 16, art. 1.—Vide *Psycholog.* vol. 3.um num. 71, pag. 175 seqq.

An Deus, in nostra sententia, subjicit, ac donet nobis omnipotentiam suam, ut ea utamur.

Neque vero satis probatur subjectio divinæ omnipotentiae ex eo solum, quod nobis relinquat sui concursus determinationem ac facultatem utendi virtute divina sive in bonum sive in malum. Nam imprimis totum id procedit ex pura liberalitate divinæ bonitatis. Deinde si res bene consideretur, facultas illa nobis relicta determinandi concursum divinum huc tandem revocatur, ut liceat nobis eligere hanc potius, quam illam actionem ex omnibus illis, ad quas sufficientiam ex parte sua nobis offert Deus, et ut nunc potius, quam alio in tempore operari velimus cum divino juvamine. Atqui evidens est ex terminis divinam omnipotentiam non subjici nobis ex eo, quod liceat nobis pro arbitrio amplecti vel non amplecti auxilium liberrime oblatam, vel nunc potius, quam antea aut postea, vel ad hanc potius, quam aliam operationem. Quis unquam dixerit divitem, qui ex pura liberalitate paratus est, ut faciat pauperi vestem, vel ut vel cibos procuret, aut pecunias largiatur, prout ipsi liberit, et quando liberit, eo ipso subjici pauperi, quia non prædeterminat certum aliquid donum, sed eidem illud eligendum relinquit? Præterea non semper operari ex determinatione alterius arguit subjectionem aut subordinationem. Sic intellectus determinatur a specie ad hanc vel illam intellectionem, et causa agens ex dispositionibus passi determinatur ad varie agendum, et generatim causa particularis, determinat actionem cause generalis; et nihilominus nulla in his intervenit propria subordinatio.

Accedit, quod Deus dum relinquit creaturæ determinationem sui concursus, retinet supremum dominium supra voluntatem, quæ proinde habet quidem dominium sui actus, sed dominium limitatum ac dependens tum ab omnipotentia Dei in essendo et agendo; tum a dominio jurisdictionis, quo Deus possit actionem aliquam præcipere vel prohibere, præmio afficere, vel punire; tum a dominio flectendi corda suavissimis modis, quocumque voluerit; tum denique a dominio proprietatis, quo Deus uti potest quavis operatione creaturæ dirigendo illam ad altiores fines et ad gloriam suam.

Denique exemplum in objectione propositum illius, qui alteri manum suam indifferenter traderet, ut per illam hic litteras, quas vellet, exararet, non est ad rem; tum quia manus ita tradita non nisi merum instrumentum foret, quod ut

ageret prius impulsu ac directione alterius moveri deberet, at non sic divina omnipotentia movetur, aut determinatur a voluntate libera. Tum etiam quia nec manus illa sic tradita efficeret liberam determinationem illius, cui traderetur, nec eum sibi subjectum ac dependentem retineret; at omnipotentia divina et sub suo dominio retinet voluntatem, cui determinationem sui concursus relinquit, et determinationem ipsam, sicut quocumque aliam actionem, tanquam causa principalis operatur (1).

Ad 2.^{am} sequelam, *distinguo* rationem allatam; subordinata minusque principalis est causa, quæ non agit nisi ad nutum et ex determinatione alterius, si ita semper et in omnibus se gerat, *trans.*; si solum aliquando, *subdist.*: si hoc habeat ex propria natura atque indigentia, *trans.*: si solum ex libera sua dignatione, simulque efficiendo ipsam determinationem ac nutum alterius, ac retinendo supra illa suum dominium ac potestatem, *nego*. Et ratio patet ex nuper dictis ad præcedentem difficultatem.

Ad 3.^{am} sequelam, disparitas est. Deo enim non vertitur vituperio actio mala creaturæ, ad quam tamen concurrit, quia libertatem non dat nobis ex intentione mali operis, quod tantum permittit, simul prohibens illud, detestans, et pœnis etiam propositis ab eo deterrens. Ad bonas autem actiones in primis hortatur, præceptis, consiliis, illustrationibus, piis affectionibus excitat, dirigit, et inclinatur, intendens, ac desiderans, ut creatura illas efficiat, dans ei libertatem ex hac intentione, apta media suppeditans ac demum per se immediate concurrens. Jam si ille, qui solum alium ad bene operandum allicit, hortationibus dirigit, et inclinatur, laude dignus habetur ab omnibus, quas Deo laudes referamus, qui tot modis miris, suavissimis simul et efficacissimis, nos ad bene operandum invitatur, et adjuvat?

Ad 4.^{am} sequelam. Jam vidimus nuper nullum a se abdicare Deum dominium ex eo, quod decernat concurrere cum voluntate, suam indifferentiam illi ac dominum actus relinquens. Ad dominium enim Dei spectat posse disponere plenissime de re, conservando illam vel destruendo pro lubitu,

An Deus, in multa sententia discordas sit agere ut causa subordinata minusque principalis,

vel dignus vituperio censendus, quod ad peccatum concurrat:

Itemque an se dominio exuat,

(1) Cfr. Lossada, *Physic.* tract. 2, disput. 8, cap. 4, num. 7-10.

utendo illa ad suos fines, operando cum illa vel non operando, largiendo, ut ea operetur modo consentaneo vel præter naturam, atque adeo relinquendo causis liberis dominium suorum actuum, vel etiam imponendo eis determinatum aliquod opus, et necessitando ad illud; ac Deus semper retinet integram hujusmodi potestatem, nec ea se vult exuere, nec porro se exiit, licet non decernat absoluto decreto tanquam causa prima certas aliquas operationes unice eliciendas a nostra voluntate in determinato tempore.

Dices. Saltem Deus, supposito decreto indifferenti nostro, jam non potest amplius necessitare, nec prædeterminare voluntatem ad unum, cum tamen posset etiam, fatentibus nobis. Ergo dominium Dei manet imminutum.

Respondeo in primis, *negando* conseq. Nam aliud est dominium, et aliud usus domini; et potest esse integrum dominium rei alicujus in eo, qui nolit uti eo dominio quoad omnia extrema, quæ complectitur. Quis enim dicit dominum canis, qui posset canem aut servare domi, aut vendere, aut occidere, aut ligare, aut ejicere domo, dominium suum amittere, si canem non liget, aut vendat, etc.? Et quis dicat patremfamilias amittere dominium suum, eo quod, licet velit filium suum litteris operam dare, non *vult* tamen in cubiculo illum includere, vel verberibus adigere ad studendum, sed potius allicere suaviter bonis consillis, præmiis aut etiam minis suppliciorum? *Posses* quidem paterfamilias ratione domini sui plura adhibere media, sed non *vult*, et libere non vult, quin aliunde sibi vis inferatur. Ergo integrum servat suum dominium, licet non eo uti velit in tota sua extensione. Ita etiam Deus non ex alterius determinatione ac vi sibi imposita, sed ex libera sua voluntate se ligavit, nam immutabilis est in omnibus suis decretis, ad se accommodandum conditioni causarum secundarum in concurrente, et sic decrevit voluntatem non prædeterminare ad unum; et propter hujusmodi decretum liberum, jam non vult uti dominio suo quoad omnia, quæ posset absolute efficere, etiam necessitando causas liberas.

Cæterum si hujuscemodi decreta libera Dei dominium imminuerent, vel destruerent; sequitur etiam physicam prædeterminationem Deum dominio suo spoliare, nam ea posita,

Deus jam non posset non simultanee concurrere. Item si Deus decernat, angelos et animas rationales in æternum conservare, dominio se exuet, siquidem, stante illo decreto, non potest illas substantias in nihilum redigere. Præterea, si decernat gloriam suam dare in visione beatifica omnibus illis, qui in gratia decesserint, dominium suam amittet, quia non poterit non admittere in gloriam suam Petrum et Paulum, cæterosque sanctos homines, qui in osculo Domini supremum diem obibunt. Verbo, nihil poterit decernere libere Deus, quin amittat partem domini sui, quandoquidem omne decretum liberum alligat divinam voluntatem, ratione suæ immutabilitatis, ad unum eorum extremorum, ad quæ antea antea ad illud decretum plenissime indifferens erat. Quæ omnia plane absurda sunt.

Ad 5.um sequelam. In sensu proprio nequit Deus dici expectare determinationem creaturæ, ut actu concurrat, quia concursus actualis identificatur cum ipsa actione, ac proinde cum determinatione illius, sed in sensu improprio ab aliquibus dicitur *quasi expectare* ad innuendam attemperationem Dei in signo priori libertatis, secundum quam non vult prius, quam voluntas, inchoare actionem, nec aliam actionis speciem elicere, nisi quam prævidit fore, ut ipsa velit elicere concursu a se oblato. Unde etiam illæ propositiones: *Deus non concurrat, nisi creatura se determinet*, vel: *Deus concurrat, quia creatura se determinat*, falsæ sunt, si in sensu conditionali vel causali intelligantur, quia conditio et conditionatum, ratio et rationatum idem exprimunt in illis propositionibus; quare nec veram prioritatem indicant, sed solum attemperationem Dei modo explicato. Id quod patet etiam ex aliis exemplis. Sic etiam habitus charitatis dicitur *ideo* concurrere ad actum amoris, *quia* voluntas vult amare: dicitur similiter voluntas creata posse peccare, *si* velit, vel *quia* vult: itemque ex Tridentino concilio voluntas potest dissentire, *si* velit, vel consentire, *si* velit: in quibus omnibus manifestum est conditionem *si velit*, et causalem *quia vult*, non exprimere aliquid prius nec distinctum a conditionato, sed solum significat actum relinqui in manu ac dominio nostro.

Ad 6.um sequelam, respondeo, decretum divinum, licet indifferens, habere reapse rationem imperii in sensu latiori,

vel expectet
determinationem
voluntatis
create,

vel divina
omnipotentia
aliqua

exequatur citra
voluntatis
imperium,

quantum quadrare imperium potest in Dei omnipotentiam, nempe quatenus nomine imperii intelligitur actus liber divinæ voluntatis applicans omnipotentiam ad concurrendum secundum causas secundarum indole ac naturam. Nam imperium strictè sumptum nulli divino attributo imponi potest. Atributa quippe Dei sunt ipse Deus, et nemo sibi imperare proprie potest.

vel dictum
eandem
omnipotentia
exsequatur
voluntatis
creatæ
arbitrium

Ad 7.um sequelam. Divina omnipotentia nullo modo esse potest virtus creatæ voluntatis arbitrium executioni mandans; virtus enim executiva voluntatis alterius natura sua dependet ab illa in operando, eique subicitur: id quod dici non posse de divina omnipotentia respectu creatæ voluntatis, ostensum jam est (1).

ARTICULUS IV

Qualo sit divinum decretum concurrendi ad actus malos.

Voluntas
beneplaciti
et pure
permissiva.

308. Duplex hac in re distingui solet Dei voluntas a Theologis, altera *approbativa* seu *beneplaciti*, altera *pure permissiva*. Prima objectum suum approbat, in eoque sibi complacet; altera non vult impedire terminum, qui ab alio eligitur, ita tamen ut nec approbet illum, nec intendat, sed solum permittat. Manifestum est autem, quod permissio in Deo non ita intelligenda est, quemadmodum sæpe inter homines evenit, ut ipse non agat operationem, quam permittit, siquidem nulla esse potest operatio causæ creatæ, quam non efficiat causa prima. Itaque voluntas *pure* permissive dicitur talis, non ad excludendum physicam effectiorem illius termini, qui pure permitti dicitur, sed tantum ad excludendam approbationem, intentionem ac beneplacitum illius.

Varia
prænotanda:
primum,

secundum,

Patet etiam permissionem pravi operis stare in Deo posse cum sincera illius aversione ac detestatione, qua vere nolit illud fieri, non quidem nolitione vel odio simpliciter efficaci, secus enim impediret illud; sed tantum inefficaci,

(1) Vide Lossada, loc. citato.

aut, si vis, etiam efficaci, *quantum est ex parte* Dei, salva libertate, quatenus nempe non utcumque displicet ei peccatum, sed etiam offert homini media sufficientia ad id libere vitandum, additis etiam præceptis, adhortationibus et minis, quibus ab opere deterreatur. «Nulla enim contradictio est in eo, quod velit quis alteri permittere opus, non ponendo ex se impedimentum efficacem, quo libertas ejus præpediatur, et simul aliis modis serio procuret alterum a tali opere retrahere. Sic sacerdos, licet paratus Eucharistiam dare peccatori occulto publice petenti, proindeque paratus permittere communionem sacrilegam, non sine concursu physico ipsius sacerdotis exsequendam; potest nihilominus illam serio nolle, et peccatorem occulte hortari, ut illam omittat, proposito Dei præcepto, metu damnationis, etc.» (1).

Illud præterea notandum est, in opere pravo duo posse considerari, actum ipsum physicum et realem, qui fit a peccante, et deformitatem vel malitiam ejus, sive consistat in positivo sive in mera privatione, de quo disputant Theologi (2); primum vocatur materiale, alterum formale peccati. Et certum est, Deum efficere actum ipsum physicum ac materiale peccati, atque adeo illum aliquo modo velle; at non potest causare ipsam malitiam ac deformitatem seu formale peccati, nisi velimus dicere illum auctorem peccati, quod execranda blasphemia est. Difficultas autem est in intelligendo, quomodo duo hæc coherere possint.

309. PROPOSITIO. Deus ita concurrit physice ad factum peccati, ut illum velit voluntate pure permissiva sine ullo approbationis affectu vel intentione de talis actus existentia: unde non est causa per se illius, nec proinde auctor peccati.

Plures habet partes propositio, quæ singillatim probandæ sunt.

Prima pars: *Deus physice concurrit ad actum peccati*, efficiendo nempe totam illius realem entitatem, probatione non eget. Quia nulla physica entitas, qualiscumque illa sit, fieri

tertium

Deus
physice
concurrit ad
actum peccati

(1) Lossada, loc. cit. c. 3, num. 15.

(2) Cf. *Ontolog.* num. 162, pag. 468 seqq.

potest sine immediato Dei concursu, quemadmodum in primo huius disputationis capite ostensum est. Actus vero peccati realis aliqua entitas est. Ergo... (1).

Secunda pars: *Deus physice concurrat voluntate pure permissiva sine intentione vel approbatione* etiam physici ac materialis illius actus, qui afficitur malitia (2).

Prob. 1.º Deus ita physice concurrat ad actum peccati, ut non possit velle hominem peccare. Atqui si Deus concurreret ad actum physicum peccati volendo illum voluntate quam permissiva, cum approbatione atque intentione illius, revera dicendus esset velle hominem peccare. Ergo.

Major constat ex Fide.

Minor probatur. Nam vel malitia identificatur penitus cum physica entitate actus, vel ex ea sequitur inevitabiliter. Si primum, impossibile est, ut is qui actum talem perfectissime cognoscit, et comprehendit, velit illum fieri ab homine, quin simul velit hominem peccare. Si vero malitia non identificatur quidem cum actu, sed solum resultat ex eo inevitabiliter, idem etiam dicendum est; siquidem qui vult antecedens, vult etiam consequens necessario cum illo connexum, ut fert effectum.

Prob. 2.º «Nequit Deus voluntate beneplaciti velle, ut actio creaturæ vitalis et libera, qualis est v. gr. volitio mentiendi, existat quoad entitatem, quin simul velit eam a creatura produci ac libere determinari, ut est evidens. Sed illa actio, dum adest cognitio legis in actu primo, nequit a creatura produci ac libere determinari quoad entitatem, nisi peccando. Si ergo Deus vult existentiam illius actionis quoad entitatem, dum prærit cognitio legis, vult a creatura produci peccando; non enim vult eam produci modo chimerico. Vult ergo creaturam peccare» (3).

(1) Vide S. Thom. 1.^a 2.^æ quæst. 79, art. 2; de malo, quæst. 3; art. 2; 2.^a dist. 37, quæst. 2, artic. 2.

(2) Vide P. Didacum Ruiz de Montoya (de Divina volunt., disp. 26, sect. 1, seqq., et sect. 7), Valentia (in 1.^{am} p. disp. 1, q. 19, punct. 3), Sylvest. Mauri (Quæstionum theologicarum, De Deo Uno et Trino, lib. 2, quæst. 99).

(3) Lossada, loc. cit. num. 39.

voluntate
duntaxat
permissiva:

Prob. 3.º Nemo potest honeste velle amando et approbando, quod nequit ullo modo reddi honestum. Atqui actio peccaminosa nullo modo reddi potest honesta. Ergo....

Minor patet, nam actus voluntatis hic et nunc legi divinae contrarius, supposita cognitione legis, honestari nunquam potest.

Confirmari hæc doctrina potest ex concilio Tridentino sic definiente: Si quis dixerit mala opera, ita ut bona, Deum operari, non permissive tantum, sed etiam proprie et per se, adeo ut sit proprium ejus opus non minus proditio Judæ, quam vocatio Pauli, anathema sit (1). Ubi vides definiri, mala Deum opera solum permissive operari, non vero proprie ac per se, sicut operatur bona opera. Jam hic videtur concilium non loqui de operibus malis solum quoad deformitatem, sed secundum ipsum actum physicum, cui deformitas inest, nam loquitur concilium de opere malo, puta de proditioe Judæ, secundum id quod a Deo aliquo modo causatur. Atqui peccatum nullo modo causatur a Deo secundum deformitatem, ut docet communis sententia cum S. Thoma (2).

Tertia pars: Deus non est causa per se actus peccati, probatur 1.º Nam licet multiplex sit acceptio causæ per se in oppositione ad causam per accidens (3), illa tamen frequentissime dicitur causa per se, quæ operatur ex intentione, nempe

unde Deus non
est causa
per se,

(1) Sess. 6, can. 6. Vide apud Denzinger in *Enchiridio*, num. 607, pag. 192. Wirceburgi, 1894.

(2) 1. 2.^æ quæst. 79, art. 2, ad 2.^{am} Cfr. Lossada, loc. cit. num. 39, apud quem videri etiam possunt quædam SS. Patrum testimonia in eandem rem.

(3) Nam 1.º accipitur causa per accidens pro causa, que nullo modo inluit, sed tantum conjungitur cum causa influente, v. g. si ædificator sit musicus, musica solum per accidens dici potest causa ædificacionis. 2.º Quandoque causa per accidens est id, quod meram occasionem posuit, ex qua aliquid aliud contingit. Sic ædificator domi est causa litis super ea domo intentatæ. 3.º Causa per accidens idem valet, ac causa remota seu non influens immediate. 4.º Sumitur pro causa immediate quidem influente, quæ tamen necessaria non erat ad actionem vel effectum, quia sine illa eodem modo existeret. Sic si duo parati sint ex æquo ad incendendam domum, ignemque applicent, per accidens dicitur esse, quod ab uno potius incendatur, quam ab alio. 5.º Dicitur causa per accidens illa, que fortuito ac præter opinionem aut prævisionem operatur.

intendendo effectum; et causa per accidens illa, quæ operatur præter intentionem, vel si sermo sit de agentibus irrationalibus, præter exigentiam aut inclinationem naturalem (1). Et in hoc solo sensu intelligimus nunc terminos, quando negamus Deum esse causam per se peccati. Atqui, ut modo ostendimus, Deus ita concurrit ad actum physicum peccati, ut solum velit illum permittere, non vero approbet, aut intendat, sed vehementer detestetur, atque aptissimis mediis conetur impedire. Ergo Deus non est causa per se, sed tantum per accidens, actus peccaminosi.

Prob. 2.º Illa proprie dici debet causa per se, quæ est causa, cur res sit, tamquam determinans existentiam illius. Atqui Deus certe non est hoc modo causa actus etiam materialis peccati. Quis enim dicat illum, qui invite operatur cum alio, quem sufficientibus mediis conatur ab opere revocare, esse causam determinantem illius operationis? (2).

nec proinde
auctor peccati.

Quarta pars: *Deus nullo modo est auctor peccati*, probatur. Auctor peccati dicitur ille, a quo ita procedit peccatum, ut moraliter attribuat ei, seu imputetur. Atqui Deo ex dictis imputari nullo modo potest peccatum creaturæ. Ergo...

Minor patet, quia peccatum ex triplici capite fingi posset imputabile Deo: α), quia Deus dedit homini facultatem liberam capacem peccati; β) quia non impedit peccatum; γ) quia physice actum pravum simul cum voluntate efficit. Atqui ex nullo capite Deo imputatur peccatum.

Non ex primo capite α), quia libertas data est homini a Deo ex intentione ac desiderio boni, ut bene moraliter operaretur. Facultas autem huiusmodi, licet capax sit etiam defectus, si tamen confortetur sufficientibus prædiis, ne deficiat, ac detur solum ex intentione boni, præclarissimum

(1) Audi S. Thomam: *Sicut effectus cause naturalis per se est quod consequitur secundum exigentiam formæ, ita effectus cause agentis a proposito est illud, quod accidit ex intentione agentis. Unde quicquid provenit in effectu præter intentionem, est per accidens.* Lib. 2.º Physic. lect. 8, paragr. d. Et alibi: *Quod per se causam habet, est intentum a causa; quod enim provenit præter intentionem agentis, non est effectus per se, sed per accidens.* De malo, quest. 1. art. 3.

(2) Cfr. Ruiz, de divina volunt. disp. 27, sect. 3.

omnium donum est, ob quod nunquam poterimus satis dignas Deo reddere gratias. Apposite S. Bernardus: *Soli inter animalia datum est homini posse peccare ob prerogativam liberi arbitrii. Datum est autem, non ut proinde peccaret, sed ut gloriosior appareret, si non peccaret, cum peccare posset... Unde quod homo peccet, non est culpa dantis, sed abutentis, qui ipsam videlicet facultatem convertit in usum peccandi, quam acceperat ad gloriam non peccandi (1).*

Non ex altero capite β). Quia Deus quidem abunde præparat media, quibus peccata modo morali et consentaneo naturæ liberæ vitentur. Non tenetur autem impedire mala omnibus modis possibilibus. Ergo nequit Deo imputari peccatum ex eo solum, quod illud non impedit.

Non ex tertio capite γ). Non enim peccat operando, qui jus habet operandi. Deus autem jus habet efficiendi actum peccaminosum cum creaturæ, accommodando se conditioni et exigentiæ ipsius; quandoquidem proprium est provisoris universalis, ut adsit omnibus præbendo sufficientiam ad consentaneas cuiusque operationes secundum generalem ordinem universi. Ergo si jus habet concurrendi cum creatura ad actum peccati, eatenus duntaxat hoc ei posset imputari moraliter, quatenus illud vellet, vel approbaret, vel ad illud incitaret. Atqui Deus concurrat ad peccatum solum permissiva voluntate, sine ullo affectu, approbatione vel intentione, sed contra detestando, gravissimeque illud prohibendo (2). E converso Deus est semper, ac dicitur auctor boni operis, quia eo fine dedit nobis libertatem arbitrii, illamque generali concursu adjuvat, ut operetur bene, pluribus etiam incitans illam modis, ut tam præstanti dono ex rationis præscripto utatur (3).

310. PROPOSITIO 2.^a *Decretum permissivum peccati importat positivum actum volitionis divinæ applicantis omnipotentiam ad operationem, quam Deus reprobatur, nec tamen vult efficaciter impedire.*

(1) *De Grat. et libr. arbitrii*, prope medium.

(2) Cfr. Ruiz de Montoya, op. cit. disp. 26, sect. 7.

(3) Vide S. August., de libero arbitrii, lib. 2, cap. ultimo; et lib. 3, cap. 1 et 6.

Decretum
permissivum
peccati importat
positivum
actum
volitionis
divine,
applicatis
omnipotentiam
ad operatio-
nem, quam
Deus reprobat
quidem,
sed non vult
impedire.

Quid importet
permissio pec-
cati.

Ita videtur docuisse S. Augustinus illis verbis: *Neque ulique nolens sinit, sed volens; neque sineret bonus male fieri, nisi omnipotens etiam de malo posset facere bonum bene* (1).

Et S. Thomas: *Deus neque vult mala fieri, neque vult mala non fieri, sed vult permittere mala fieri: et hoc est bonum* (2).

Et ratio est, quia Deus certe concurrat ad actum peccati eliciendum. Concurrat autem per suam omnipotentiam, nec omnipotentia applicatur ad opus nisi decreto positivo divinæ voluntatis, sine quo nulla datur determinatio ad agendum, sed plena indifferentia.

Quamobrem decretum illud permissivum peccati plura comprehendit: primo negationem voluntatis efficacis impediendi peccatum; secundo collationem mediorum sufficientium; tertio negationem mediorum, per quæ peccatum vitaretur; quarto præparationem concursus generalis ad actum peccaminosum, quem vult facere creatura, cum displicentia tamen atque odio illius.

SOLVUNTUR DIFFICULTATES.

311. Objic. 1.º *Diligis omnia quæ sunt, et nihil odisti eorum quæ fecisti*, dicitur ad Deum in libro *Sapientiæ* (3). Atqui actum peccati efficit Deus concursu suo. Ergo diligit illum, non vero detestatur. Quibus consonat S. Thomas dicens: *Deus non potest facere, quod non potest velle* (4). Et alibi: *Operatio semper est eadem cum voluntate beneplaciti* (5).

Respond., *dist.* sensum verborum S. Scripturæ: et sermo est ibi de operibus, quæ Deus facit ut auctor, quæque proprie opera Dei dici possunt, qualia sunt opera solius Dei, et etiam opera bona creaturarum, ad quæ concurrat tamquam causa prima et perse, *conc.*; sermo est de operibus, ad quæ utrumque Deus concurrat, qualia sunt peccata, quæque non proprie dicuntur

(1) *Enchirid.* cap. 100.

(2) 1 p. q. 19, art. 9 ad 3.um

(3) *Cap.* 11, vers. 25.

(4) *De potenti.*, quæst. 1, art. 6.

(5) 1 p., quæst. 19, art. 12, ad 2.um

opera Dei ex concilio Tridentino (1), *nego. Et contradist. Minore, neg. conseq.*

Juxta hanc doctrinam negat S. Augustinus, voluntates malas esse a Deo: *Sicut enim naturarum creator est (Deus), ita omnium potestatum dator, non voluntatum: male quippe voluntates ab illo non sunt, quoniam contra naturam sunt, quæ ab illo est* (2). Et alibi: *Omnes naturas atque substantias tu fecisti; et hoc solum a te non est, quod non est, motusque voluntatis a te, qui es, ad id quod minus est, quia talis motus delictum atque peccatum est* (3).

Et eodem modo intelligi et explicari possunt loca S. Thomæ, cum potissimum alibi sic scripserit S. Doctor: *Nulla fiunt, quæ Deus non operatur* (4).

Primus itaque Aquinatis locus sic distinguitur: Deus non potest facere, tamquam auctor et causa per se, quod non potest velle, *conc.*; Deus non potest facere utrumque, quod non potest velle, *nego*, vel *subdist.*: quod non potest velle voluntate aut permissiva aut approbativa, *conc.*; voluntate approbativa præcise, *nego*.

In altero S. Thomæ testimonio operatio sumitur pro ea, qua Deus per se aliquid operatur, ut patet ex corpore articuli, quam proinde vult Deus voluntate beneplaciti, ad differentiationem eorum, quæ tantum indirecte ac per accidens facit, nempe in quantum non impedit operationem, respectu quorum datur *permissio*.

Cæterum illud quoque notari potest, verba *Sapientiæ* nobis objecta explicari a S. Thoma de rebus subsistentibus, quæ proprie sunt objectum odii et amoris, non vero de accidentibus rerum subsistentium, qualia sunt peccata (5).

Objic. 2.º Actus peccati est ens quoddam, ac proinde bonum et amabile, habensque similitudinem ac participationem bonitatis divinæ. Atqui Deus est auctor omnis boni,

(1) Sess. 6, can. 6. supra cit.

(2) Lib. 5. *de civitate Dei*, cap. 9. *Cfr. de Spirit. et littera* cap. 31.

(3) Lib. 12. *Confession.* cap. 11.

(4) 1.^a dist. 47, quæst. 1.^a artic. 2.

(5) Vid. S. Thom., lib. 1. *Contr. Gent.*, cap. 96. prop. fin.

nec potest odisse bonum ac similitudinem bonitatis suæ. Ergo..

Hinc S. Thomas generatim docet Deum nihil odisse (1), sed omnia existentia amare (2).

Respondeo, *dist.* Major: est ens actus peccati, ac proinde bonum bonitate pure transcendentali, contraria bono rationis, ac inseparabiliter infecta malo simpliciter tali, *conc.*; bonitate simpliciter tali, *nego.*

Simili modo similitudo divinæ bonitatis in tali actu est valde obscurata et penitus obumbrata (3). Unde actus bonus hujusmodi bonitate non est amabilis Deo, immo nec etiam voluntati creatæ rationabiliter appetenti, sed tantum appetitui sensuali aut voluntati contra rationem agenti.

Disting. etiam primam partem Minoris. Deus est auctor omnis boni simpliciter talis, *conc.*; secus, *nego.*

Et similiter *distinguo* alteram partem: non potest odisse bonum ac similitudinem bonitatis suæ, prout talem, *trans.*; prout est penitus obtenebrata peccato, *nego.* Si enim Deus posset intendere et amare hujusmodi similitudinem, quæ est in peccato, posset velle, ut creatura efficeret, et amaret illam, cum non possit aliter hujusmodi similitudo existere. Quis autem dicat, Deum velle, ut creatura velit, et amet delectationem, v. g. ebrietatis, etc., quatenus talis est, et quatenus est in ea obscurissima quædam resonantia divinæ bonitatis, ut loquitur S. Dionysius? (4).

S. Thomas vero, cum docet Deum nihil odisse, sed omnia amare, loquitur de rebus subsistentibus, ut ipsemet diserte notat (5); nam hæ sunt proprie objectum amoris vel odii. Res vero existentes Deus amat, quia, prout tales, bonæ sunt, et ita eis bonum facit, quod est signum amoris.

(1) 1.º *Contr. Gent.* cap. 96.

(2) 1 p. quest. 20, art. 2.

(3) *Clr. S. Thom.* 2.º dist. 37, quest. 1, art. 2, ad 4.um

(4) *De divin. Nomin.* cap. 2, apud S. Thom. 2.º dist. 37, quest. 1 art. 2, ad 4.um

(5) *Contr. Gent.* cap. 96, fin.

Cæterum Deum odisse peccata et peccatores, prout tales, pluribus in locis testantur SS. Litteræ (1). Qua de re recolere, quæ superius scripsimus (2).

Objc. 3.º Deus actum peccati producit propter se ipsum tamquam finem ultimum, nam *universa propter semetipsum operatus est Dominus* (3). Sed quod Deus producit propter finem, producit ex intentione, ac proinde ut auctor et causa per se. Ergo.

Respond. *disting.* Major. Deus actum peccati producit propter se ipsum tamquam propter finem, ob quem vult permittere illum, *conc.*; tamquam finem, ad quem talis actus dirigitur, *subdist.*: tamquam finem, ad quem intrinsece tendit actus, *neg.*; tamquam finem, ad quem ordinatur a sapientia divina, *concedo.*

Contradist. Minor. Quod producit propter finem, ad quem intrinsece ordinatur productio, producit ex intentione, *conc.*, quod producit propter finem, ad quem non ordinatur intrinsece, *nego.*

Id quod solent omnes dicere de peccato etiam formaliter spectato, illud nempe Deum, licet non velit, ut sit, supposito tamen quod sit per vitium creaturæ, ordinare ad gloriam suam, quia nempe dirigit sive ad bonum pœnitentiæ sive ad bonum pœnæ, unde resultat gloria Dei per ostensionem sive misericordiæ sive justitiæ vindicativæ; ipsum hoc nos dicimus de peccato quoad ipsam materialem ejus entitatem. Et sic Deus ea ipsa, quæ permittit solummodo, et non intendit, nec approbat; ordinat ad se. *Nam quamvis malum sit præter intentionem Dei, tamen ordinatio mali est intenta a Deo; et tunc intentioni operans malum præter intentionem obsequitur, faciens id, quod est præter intentionem Dei, scilicet peccatum* (4).

(1) Vide *Zachar.* c. 8, vers. 17; *Exod.* cap. 27, v. 7; *Psal.* 5, v. 5; *Psal.* 44, v. 8; *Proverb.* c. 5, v. 9, 26; *Sapient.* cap. 54, vers. 9.

(2) Vide supra, num. 175, pag. 549 seqq.

(3) *Proverbior.* cap. 16, vers. 4.

(4) S. Thom. 1.º dist. 47, quest. 1, art. 3, ad 4.um Lege totum articulum.

Et in hoc sensu etiam verissime dicitur cum Angelico Doctore unum esse finem ultimum communem omnibus actionibus, videlicet quia omnes ad Deum ordinantur, sive intrinsece sive saltem extrinsece, quia etiam peccata licet sint inordinata per se et contra finem, diriguntur a Deo per aliam viam ad gloriam suam, etiam præter intentionem, immo et contra intentionem peccantis.

Verba *Proverbiorum*, quibus confirmatur propositio major, vel intelligi possunt de operibus, quorum Deus dicitur proprie ac per se auctor, seu quæ proprie dicuntur opera Dei, nimirum de operibus bonis, sive a solo Deo sive per creaturas factis; vel possunt explicari secundum prædictam distinctionem, quatenus etiam mala opera Deus, licet fiant præter intentionem ejus, velit, supposito quod facta sunt, ordinare ad ostensionem gloriæ perfectionumque suarum.

Dices. Omnis operatio intrinsece pendet a Deo ut a primo principio. Ergo et intrinsece refertur ad Deum, ut ad ultimum finem; nam Deus æque essentialiter est finis ultimus ac primum principium.

Respondéo, *neg.* conseq. Et probationem *distinguo*; æque essentialiter est finis ultimus, etc., quatenus omnia tandem ad Deum referri debent vi ordinationis sive intrinsece sive extrinsece, *conc.*; aliter, *neg.*

Cæterum ex eo quod æque essentialiter sit Deus finis ultimus ac primum principium omnium actus, non sequi, quod omnis actus intrinsece pendens a Deo, ut primo principio, intrinsece quoque referatur ad eundem ut finem ultimum, patet etiam ex hac instantia: *Deus æque essentialiter est potens præcipere ac potens agere. Sed omnem actum potest agere. Ergo et præcipere*: quod falsum est, et negatur ab Aquinate (1).

Objic. 4.º Si Deus mere permissive se haberet erga ipsum actum physicum peccati, eodem modo se haberet circa formalem malitiam, ac circa materialem actum, ut est entitas quædam realis. Atqui longe aliter se habet. Nam Deus nullatenus dici potest causa malitiæ, ut talis, etiamsi illa reponeretur in positivo, et non in pura negatione; et nihilominus

(1) Vide 1.º dist. 47, quæst. 1, art. 4.

actus peccati, prout est ens quoddam, a Deo est, ut docent SS. PP., ac sæpe probat S. Thomas (1). Ergo...

Respondéo, *dist.* Major. Si ratio formalis malitiæ reponatur in positivo, *transeat*; si reponatur in pura privatione, *neg.*

Et *contradist.* Minore, *neg.* conseq.

Et ad probationem *conc.* anteced., *neg.* conseq. Supposita sententia reponente rationem formalem malitiæ in mera privatione (2), plane cernitur, quomodo Deus diversimode se gerat erga peccati actum, ut est physica entitas, et erga malitiam: nam primum efficit physice, non vero alterum, quia non est res, quæ produci queat secundum se. Ideo SS. PP., et etiam S. Thomas, saltem plerumque, supponunt, ut constat ex eorum modo loquendi, peccatum formaliter consistere in privatione: hinc bene potuerunt scribere peccatum secundum entitatem physicam esse a Deo, quia nempe efficitur per influxum ejus, quamvis nequeat ei imputari, peccatum vero nullo modo esse a Deo secundum malitiam formalem, quia nec efficitur, nec imputatur.

Si vero ratio malitiæ formalis etiam in positivo consistere dicatur, ut non paucis Theologis placet, simili modo videtur juxta nostram sententiam sese habiturus esse Deus erga entitatem et erga malitiam specificative sumptam, seu secundum totum suum esse realiter productum; siquidem totum illud positivum malitiæ foret etiam a Deo productum, utique præter intentionem ac pure permissive, sicut nos dicimus produci actum ipsum peccati, ut est entitas quædam. Nec tamen ideo posset Deo attribui etiam in hac sententia peccati malitia formaliter seu reduplicative, ut deformis nempe; quia sub hac reduplicacione connotat causam determinantem et agentem contra jus, qualis non est Deus; non enim refunditur malitia in causam influentem utcumque, sed in influentem imputabiliter. Et non influit imputabiliter, nisi qui determinat, quod hic et nunc existat actus malus. Et ideo S. Thomas culpam attribuit voluntati, quia

(1) 1. 2.^æ, quæst. 79, art. 2; quæst. 3, de malo, art. 2; 2.º dist. 37, quæst. 2, art. 2.

(2) Vide *Ontolog.* num. 126, pag. 468 seqq.

actus pravus ab illa est tam quoad substantiam actus, quam quoad determinationem agentis ad actum, ratione videlicet suæ liberæ electionis (1).

E converso actus pravus, *in quantum actus* vel *in quantum ens*, attribuitur Deo, quia istæ reduplicaciones non connotant causam determinanentem, nec imputabiliter agentem, sed simpliciter influentem, atque adeo explicant necessitatem influxus divini ad quamcumque operationem creaturæ.

«In summa, locutiones illæ, *actus peccati, in quantum actus, non solum est a creatura, sed etiam a Deo, et in quantum deformis, aut malus, non est a Deo, sed a creatura*, non indicant duo positiva predicata operis, quorum alterum producat a Deo, alterum non; sed tantum alludunt ad modum agendi ex parte causarum simul concurrentium; altera enim alludit ad causam physice influentem præscindendo a determinatione et intentione, altera vero ad causam determinanentem, vel intendentem, quæ est causa, cur sit. Et, quia nomen *peccati, malitiæ, deformitatis, adulterii, homicidii, etc.*, etiam cum simpliciter ac sine reduplicacione profertur, juxta communem sensum importat respectum aut allusionem illam ad causam, cur sit; idcirco semper absolute negandum est, quod *peccatum, malitia, etc.*, sit a Deo, vel causetur a Deo etiam in sensu reali; Deus enim, licet realiter producat totum id, quod est malitia (si hæc stat in positivo), non tamen est in sensu reali causa, cur sit, cum in sensu reali non determinet, nec intendat illud opus. Unde D. Thomas (2): *Non potest, inquit, dici absolute, quod peccatum sit a Deo, ut homicidium aut aliquid hujusmodi, nisi cum hac additione, in quantum est actus, et in quantum est ens*, id est, in quantum explicat indigentiam influxus physici, et in quantum alludit ad causam physice influentem, non vero sub nomine alludente ad causam, cui imputatur (3).

«Hinc demum intelliges, cur peccatum dicatur esse a voluntate creata, eique imputari, quia voluntas est causa deficiens, aut potens deficere, et quia est ex nihilo; et e

(1) S. Thom. 2.º dist. 39, quest. 1, art. 1.

(2) 2.º dist. 37, quest. 2, art. 2.

(3) Lossada loc. cit. num. 34, ubi plura requires.

contra, non esse a Deo, quia Deus est ens a se, et impotens deficere. Nimirum, cum sermo est de peccato, causa *potens deficere* nihil est aliud, quam causa *potens eligere*, seu *determinare contra legem Dei*: unde peccatum esse a creatura ut a causa deficiente, significat esse ab illa, ut a causa eligente, seu determinante id, quod lex divina prohibet; quæ causa eo ipso sapit nihilum, ex quo facta est, quia potestas sic determinandi, licet a Deo conferatur (ex intentione scilicet, ut creatura gloriam habeat non peccandi, cum peccare possit), soli convenit voluntati finitæ, ut ex nihilo factæ, respicitque exercitium, quod in Deum ut auctorem refundi non potest. De cætero potestas peccandi, seu *conditio naturæ potentis deficere*, quam Deus in tali conditione instituit, est quid *bonum et a Deo volitum*, ut docet D. Thomas (1); nec dubium, quin Deus liberi arbitrii sit auctor; *liberum autem arbitrium nominat potentiam eligentem bonum et malum* (2), ut ait S. Doctor (3).

Objic. 5.º Deus nequit influere in actum peccati tamquam causa per accidens. Nam Deus semper influit ut causa prima et principalis, respectu cujus omnis causa creata habet rationem instrumenti, ideoque semper magis influit, quam causæ secundæ. Atqui quod est per se, prius est, quam quod est per accidens. Ergo si causa prima influit per accidens, et voluntas per se in peccatum; causa prima convertitur in secundam, et secunda in primam. Ideo scite scripsit S. Thomas: *Impossibile est, quod aliquid sit per accidens respectu causæ primæ, et per se respectu secundæ* (4). Et alibi: *Si voluntas humana actionem aliquam produceret, cujus auctor Deus non esset, voluntas humana rationem primi principii haberet* (5).

Nec dicas, quod voluntas humana habeat esse a Deo, ideoque non possit esse causa prima. Nam *quamvis per banc responsionem*, inquit Angelicus, *evitaretur, quod non esset*

(1) 1.º dist. 46, quest. 1, art. 4.

(2) Lossada, ibid., num. 37.

(3) 2.º dist. 39, quest. 2, art. 2, ad 3.um

(4) Quest. 3 de verit., art. 2.

(5) 2.º dist. 37, quest. 2, art. 2.

primum simpliciter; non tamen possit vitari, quin esset primum agens, si ejus actio in aliquid prius agens non reduceretur sicut in causam (1).

Respondeo, *dist.* assertum. Nequit Deus influere tamquam causa per accidens, quatenus illud per *accidens* excludit solummodo perseitatem, quæ importat intentionem et approbationem actus et determinationem, cur hic et nunc actus malus fiat, *nego*; quatenus causa per accidens intelligatur causa non absolute necessaria ad actum, vel non immediate influens, etc., *conc.*

Ad probationem, *conc.* Major., et *disting.* Minorem: quod est per se, est prius, quam quod est per accidens, si est per se, quasi operans ex virtute non aliunde habita et potens operari sine alterius concursu, *conc.*; si solum est per se, quasi approbans actum, et intendens, ac determinans, quod hic et nunc fiat, *nego*. Et *neg.* conseq. Deus, etiamsi non intendat, nec approbet, nec determinet actum peccati, ad quem concurrat, non desinit esse causa prima et principalis. Nam ad hoc satis est, quod per virtutem a nullo alio habitam et libere a se applicatam influat, ita ut influxus ejus sit absolute necessarius ad hoc, ut quidpiam fieri possit. Creatura vero semper agit respectu Dei tamquam instrumentum, quia non operatur nisi per virtutem naturalem ab illo acceptam et per influxum novum simultanei concursus divini, quo ingenta indigentia cujuslibet virtutis creaturæ adjuvatur, et completur in ratione principii adequati, sicut insufficientia instrumenti adjuvatur, et completur per virtutem causæ principalis. Unde causa secunda nunquam potest agere tamquam primum principium, utpote semper indigens virtute aliunde accepta ex influenza causæ primæ. Item Deus magis influit, quam creatura, quatenus concurrat tamquam primum principium intimius penetrans in effectum; ex quo tamen non sequitur, quod magis intendat, ac determinet existentiam peccati, quam causa secunda.

Perperam autem in objectionem proponitur auctoritas S. Thomæ contra nostram sententiam, quia in primo loco cum negat respectu Dei posse esse aliquid per accidens, in alio

(1) Cfr. apud Lossada, loc. cit. num. 38.

sensu intelligit hanc vocem, ut patet legenti contextum; intelligit nempe, nihil posse esse *casuale* Deo, et non præcognitum distincte et ordinatum per voluntatem ipsius. Non vero dicit ibi S. Doctor Deum debere ita ordinare singula, ut debeat illa etiam intendere approbando.

In altero autem loco S. Thomas refutat eos, qui dicebant *actus peccatorum* nullo modo, nec etiam in quantum actus sunt, a Deo esse. Quæ ergo contra hujusmodi opinionem, vel potius errorem, disputat Angelicus, nequeunt apte produci contra nos, qui probavimus nullam actionem ab humana voluntate efficii, cujus non sit Deus aliquo modo causa, et solum negamus Deum esse approbatorem omnium, quæ facit cooperans creaturæ voluntati.

Objic. 6.º Deus amat concursum suum ad actum peccati. Ergo producit illum, ut auctor et causa per se.

Et prob. antec. α) Nam concursus ille, saltem respectu Dei, bonus et sanctus est: non enim potest concurrere nisi bene et sancte. Quod autem bonum et sanctum est, profecto potest Deus velle atque amare. β) Non minus sancta est omnipotentia, quam voluntas divina. Si ergo potest physice attingere omnipotentia peccati actum, poterit etiam voluntas attingere affective amando illum et intendendo. γ) Deus amat adimpletionem muneris causæ primæ; itemque offert suum concursum etiam ad peccatum. δ) Alioquin Deus ex determinatione nostra faceret, quod non vult, ac proinde voluntas nostra vinceret divinam omnipotentiam.

Respondeo, *disting.* antec. Deus amat concursum suum internum, in actu primo, *concedo*; concursum in actu secundo seu externum, *nego*.

Ad probationem α), *disting.* antec. Concursus ille (loquimur de externo), bonus est formaliter ac ratione sui, *nego*; præsuppositive, ratione videlicet voluntatis permissivæ, quam præsupponit, *conc.*

Rationem additam pariter *distinguo*. Non potest concurrere nisi bene ac sancte, bonitate ac sanctitate se tenente ex modo operandi, *conc.*; sanctitate ac bonitate se tenente ex parte operis in se, *nego*.

Minorem etiam *distinguo*. Quod bonum est et sanctum ratione operis, *conc.*; ratione solum modi operandi, *nego*.

Concursum enim externus Dei unum idemque est in se ipso cum actione creaturæ, quæ mala est, non quidem quia fit a Deo, nam a Deo bene et sancte procedit, sed quia fit a creatura contra legem divinam. Unde nequit Deus illum velle approbative, sed solum permissive.

Ad probationem β), *neg. conseq.* Ex eo quod omnipotentia divina physice attingat entitatem actus peccati, non sequitur a voluntate quoque attingi hanc posse quocumque actu. Secus enim pari modo posset aliquis colligere etiam posse divinam voluntatem præcipere actum peccati; neque enim sanctorum est voluntas præceptiva Dei, quam omnipotentia.

Ad probationem γ). Deus amat quidem adimpletionem muneris causæ primæ, secundum quod applicat decreto suo omnipotentiam ad concurrendum, non vero secundum quod concursus externum præbet creaturæ contra legem suam agenti. Itemque offert concursus non invitando, suadendo, approbando, sed pure permittendo, et liberrime volendo permittere, sed simul serio nolendo concursus externum.

Ad probationem δ) Deus facit utique ex determinatione nostra, quod non vult voluntate, quæ quidem seria est, sed non efficax, quia simul cum seria displicentia et detestatione talis operis habet voluntatem non impediendi illud. Cæterum in hoc nulla est humanæ voluntatis victoria de divina omnipotentia, quia voluntas creaturæ non resistit nisi voluntati inefficaci Dei, et quidem resistitiam supponentem in Deo liberrimam voluntatem permissivam (1).

Objic. 7.º Qui prævidet effectum infallibiliter securum ex aliqua causa, censetur moraliter illum velle, si, cum possit, non impediatur causam, sed sinat illam agere. Sed Deus prævidet infallibiliter futura peccata, si crearetur liberum arbitrium, nec impediretur in suis actibus; et nihilominus voluit creare liberum arbitrium, ac relinquere ipsum in manu consilii sui. Ergo Deus censendus et velle peccata.

Respondeo, *dist.* Major. Si teneatur tollere causam vel impedire, ne agat, *trans.* Si non teneatur, *nego.* Sic enim et

(1) Vide omnia hæc apud P. Lossada fusius exposita, *Physic.* tract. 2, disp. 8, cap. 4, a num. 19.

armorum artifices norunt plurima commissum iri crimina ex illorum abusu propter malitiam hominum: et nihilominus non peccant arma fabricando, nec dici possunt velle aut approbare talia crimina. Idem ergo dicendum de Deo, cum potissimum præbeat omnibus sufficientissima præsidia, quibus homines recte utantur pretioso dono libertatis, ac proinde facit quantum necessarium est, ne fiat peccatum.

Instabis. Qui vult potentiam peccandi, vult peccatum; nam potentia illa, prout talis, non fert alium fructum. Atqui Deus vult potentiam peccandi, nam vult liberum arbitrium creaturæ. Ergo...

Respondeo. Deus non vult potentiam peccandi formaliter prout talem, quia importat defectum et imperfectionem, nec habet proinde, prout talis, rationem boni amabilis. Sed vult potentiam liberam volitivam cujusque boni, sive honesti sive delectabilis, veri aut apparentis, sed cum intentione ac voluntate approbativa solummodo boni usus (1).

CAPUT IV DE MENTE S. THOMÆ CIRCA PHYSICAM PRÆDETERMINATIONEM.

312. Non est nobis quæstio agitanda de voce, sed de re, per nomen physice *prædeterminationis* significata. Vocem quidem S. Thomas prædeterminationis usurpavit, licet in sensu diverso ab eo, quem Bañeziani eidem affixerunt (2), quem admodum patet contextum consideranti; sed inquirimus, an doctrinam physice præmotionis seu prædeterminationis,

Non est quæstio
de voce
prædetermina-
tionis, sed
de re.

(1) Vid. P. Didacum Ruiz de Montoya, *De voluntate Dei*, disp. 26, sect. 7.

(2) S. Thomas vocem *prædeterminare* usurpat vel ad significandam *præordinationem* seu *præfixionem* (ut *Quodlib.* 12, art. 4; ad *Hannibaldum*, 1.º dist. 47, quæst. unic. artic. 4 in corp.; in epist. 1.^{am} ad *Timotheum*, cap. 2; in *Isaiam*, cap. 37; 1. p. quæst. 19, art. 4); vel etiam ad significandam *impositionem necessitatis* (ut in 1. p. quæst. 23, art. 1, ad 1.^{am}; et 3.º *Contr. Gent.* c. 90 fin).